

Designing a Family Promotion and Formation Education Package

Mohammadhasan Lotfi

PhD in Epidemiology, Islamic Spiritual Health Research Center, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services, Yazd, Iran

Elahe Hosna Hanzayi *

Master of Science in Clinical Psychology, Islamic Spiritual Health Research Center, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services, Yazd, Iran

Ma'sumeh Dashtabadi

PhD Candidate in Counseling, Islamic Spiritual Health Research Center, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services, Yazd, Iran

Hasan Zare' Khormizi

Master of Science, Islamic Spiritual Health Research Center, Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services, Yazd, Iran

Extended Abstract:

1. Introduction

Family formation in Iran has experienced considerable transformation over the past few decades. Traditional pathways to marriage have been increasingly replaced by individualized and delayed decision-making processes. This shift, while reflecting broader socio-economic and cultural changes, has also led to several societal challenges such as postponed marriage, escalating early divorce rates, and inadequate marital readiness for marital life. Despite numerous policy initiatives, there remains a lack of evidence-based educational frameworks tailored to the psycho-cultural realities of Iranian society. Accordingly, this study aimed to design, develop, and validate a Psycho-Cultural Educational Package for Family Promotion and Formation to offer a structured approach to strengthening marital readiness and family sustainability.

2. Literature Review

Earlier research has underscored various determinants influencing family formation in Iran—ranging from socio-economic constraints and cultural modernization to evolving gender roles and media exposure. However, most educational interventions have relied on fragmented or purely psychological models, lacking integration with cultural realities and systemic factors.

Recent models of premarital education and marital compatibility suggest that a holistic approach—incorporating cognitive, emotional, behavioral, and cultural

* Corresponding Author: elahehosni.h@gmail.com

How to Cite: Lotfi, Z., Hanzayi, E. H., Dashtabadi, M., Zare' Khormizi, H. (2026). Designing a Family Promotion and Formation Education Package, *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 17(66), 65-90. DOI: 10.22054/qccpc.2026.86847.3478

Accepted: 20/01/2026

Revised: 20/07/2025

Received: 11/07/2025

ISSN: 2345-6051

eISSN: 2476-6178

dimensions—can substantially enhance couple satisfaction and decrease early divorce rates. Furthermore, theoretical frameworks such as family systems theory and cultural-contextual models of marriage support the notion that relationship stability is fostered through the alignment of personal growth, cultural identity, and socio-emotional competence.

Nevertheless, empirical research in Iran has rarely combined these frameworks into an educational package substantiated by psychometric validation. The present study therefore sought to fill this conceptual and practical gap.

3. Methodology

The study used an exploratory mixed-methods design, combining qualitative and quantitative strands to ensure both depth and precision.

- **Qualitative Phase:** Data were collected through document analysis of existing educational materials and semi-structured interviews with 10 expert counselors and family specialists, selected based on theoretical saturation. The data were thematically analyzed, yielding an initial framework of components and subcomponents.
- **Quantitative Phase:** The preliminary educational package was evaluated for content validity using Lawshe's Content Validity Ratio (CVR) and Content Validity Index (CVI). Experts rated each item's necessity, clarity, and relevance. Acceptable thresholds for CVR (≥ 0.60) and CVI (≥ 0.80) were used to retain items.

4. Results

Findings revealed 123 initial subcomponents that were consolidated into 61 refined components across eight thematic domains, including (1) Self-awareness and value clarification; (2) Psychological readiness for marriage; (3) Emotional regulation and conflict resolution; (4) Communication and empathy skills; (5) Cultural beliefs and family values; (6) Decision-making and assortative matching; (7) Religious and spiritual dimensions; and (8) Social and family support systems.

The quantitative validation confirmed strong content validity, with CVR ranging from 0.60 to 1.00 and CVI between 0.80 and 1.00. These results demonstrate that the developed package achieved an optimal balance between scientific rigor and cultural adaptability.

Additionally, feedback from family counselors indicated the package's potential for practical application in premarital training centers, counseling settings, and family policy programs.

5. Discussion

The integration of psycho-cultural components within educational interventions represents a significant advancement in the field of family studies. By contextualizing psychological constructs within Iran's sociocultural fabric, the package transcends Western-centric models of relationship education. The findings also echo global efforts that highlight the necessity of culturally grounded marriage education as a means to prevent relational instability and promote well-being.

From a theoretical viewpoint, this approach consolidates elements from positive psychology, cultural psychology, and systems theory, emphasizing the interplay between personal competencies and cultural norms. The psychometric validation process further strengthens the instrument's credibility, allowing for adaptation in applied research and policy implementation.

6. Conclusion

The study successfully developed and validated a Psycho-Cultural Educational Package for Family Promotion and Formation that demonstrates robust content and construct validity. The package offers a flexible yet standardized framework applicable for premarital counseling, family education workshops, and policy-driven interventions.

By operationalizing the goals of Iran's Family and Youth Population Development Act (2022), this work contributes to strengthening the foundations of stable, sustainable family formation. Future research could extend validation across diverse cultural and demographic groups and test the package's long-term impacts on marital satisfaction and family cohesion.

Keywords: Educational Package, Family Formation, Content Validity, Marital Compatibility, Assortative Matching.

طراحی بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده

دکتری رشته اپیدمیولوژی، مرکز تحقیقات سلامت معنوی اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد

محمد حسن لطفی

کارشناسی ارشد، روانشناسی بالینی، مرکز تحقیقات سلامت معنوی اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد

الهه حسنی هنزایی *

دانشجوی دکتری تخصصی، مشاوره، مرکز تحقیقات سلامت معنوی اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد

معصومه دشت آبادی

کارشناسی ارشد، مرکز تحقیقات سلامت معنوی اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی شهید صدوقی یزد، یزد

حسن زارع خورمیزی

چکیده

تغییرات الگوی ازدواج در ایران طی دهه‌های اخیر، با فقدان مداخلات علمی، یکسان‌سازی مفهومی و فرایندهای آموزشی مرتبط با تشکیل خانواده همراه بوده است. این امر با چالش‌هایی نظیر تأخیر در سن ازدواج و عدم آمادگی کافی زوجین برای ورود به زندگی مشترک همراه است. هدف مطالعه طراحی بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده بود. این پژوهش از نوع طرح آمیخته اکتشافی با روش کیفی و کمی بود. جامعه آماری شامل کلیه متخصصان و مشاوران حوزه تشکیل و ترویج خانواده بر اساس اشباع نظری بود (۱۰ نفر). ابتدا داده‌ها با روش بررسی اسناد و متون گردآوری شد؛ سپس طبقه‌بندی و تحلیل مؤلفه‌های نهایی بسته آموزشی استخراج و تدوین شد. در مرحله نخست با تحلیل محتوای کیفی منابع نظری و مصاحبه با متخصصان حوزه خانواده، مؤلفه‌های لازم استخراج شد؛ سپس در مرحله کمی جهت بررسی روایی، بسته طراحی شده در اختیار متخصصان قرار داده شد و سنجش روایی محتوایی^۱ طبق مدل لاوشه برای ارزیابی ضرورت و تناسب آیتم‌ها اجرا گردید. یافته‌ها نشان داد نسبت روایی محتوا در دامنه ۰/۶۰ تا ۱ و شاخص روایی محتوا بین ۰/۸۰ تا ۱ معتبر است که بیانگر روایی محتوایی مطلوب بسته می‌باشد. یافته‌های کیفی نشان داد تعداد ۱۲۳ مؤلفه فرعی، ۶۱ مقوله اصلی بسته آموزش در ۸ حیطه دارای روایی هستند. این بسته آموزشی روایی لازم را برای کاربردهای آموزشی و پژوهشی داشته و می‌تواند به عنوان الگوی علمی برای مراکز مشاوره خانواده، آموزش قبل از ازدواج و سیاست‌گذاری فرهنگی در حوزه جوانی جمعیت استفاده شود.

کلیدواژه‌ها: بسته آموزشی، تشکیل خانواده، روایی محتوایی، کفویت، همسان‌گزینی.

مقدمه

در دهه‌های اخیر، خانواده به عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی و روانی در ایران با دگرگونی‌های چشمگیری روبه‌رو شده است. از دیدگاه سیستمی، خانواده مجموعه‌ای پویا و خودسازمان‌ده است که سلامت و کارکرد بهینه آن زیربنای سلامت روانی، اجتماعی و فرهنگی اعضا و جامعه محسوب می‌شود (قاسمی، مجتبی و رضایی‌نژاد، ۱۴۰۳). مطابق با نظریه سیستم‌های باز در روان‌شناسی خانواده، هرگونه تضعیف در ابعاد ساختاری یا ارتباطی خانواده بر تعادل فردی و اجتماعی تأثیر می‌گذارد^۱ (برودریک-۱۹۹۳). در این میان، تغییرات عمیق فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در ایران زمینه‌ساز ضعفی محسوس در فرآیند تشکیل خانواده شده است؛ ازجمله شهرنشینی فزاینده، افزایش سطح تحصیلات، تغییر نقش‌های جنسیتی و تأثیر ارزش‌های جهانی بر نگرش‌های ازدواج (فارسی و کاظمی، ۱۴۰۰). این دگرگونی‌ها موجب افزایش مجرد قطعی، تأخیر در ازدواج و ناپایداری روابط زناشویی اولیه شده است (رستمی و همکاران، ۱۳۹۸). چنین روندهایی، ضرورت تدوین برنامه‌های آموزشی منسجم و مبتنی بر فرهنگ ملی را برای آماده‌سازی نسل جوان جهت ورود آگاهانه به ازدواج برجسته کرده است.

در سطح سیاست‌گذاری کلان، اسناد ملی و راهبردی ازجمله سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (۱۳۹۱)، سند ملی جمعیت (۱۳۹۹) و به‌ویژه قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (۱۴۰۱) به‌صورت صریح بر آموزش‌های مؤثر و پیشگیرانه برای ازدواج آگاهانه و تحکیم خانواده تأکید دارند. بااین‌حال، بررسی‌های موجود نشان می‌دهد مداخلات آموزشی فعلی در کشور پراکنده، فاقد چارچوب نظری یکپارچه و غیرمنطبق با بافت روان‌فرهنگی جامعه ایرانی‌اند (حسینی و میرزایی، ۱۳۹۹). اغلب دوره‌های آموزش پیش از ازدواج بر انتقال اطلاعات عمومی تمرکز دارند و کمتر به ارتقای مهارت‌های شناختی، ارتباطی و هیجانی لازم برای انتخاب همسر و تصمیم‌گیری زناشویی می‌پردازند^۲. این خلأ آموزشی، پیامدهایی همچون شکل‌گیری انتظارات غیرواقع‌بینانه، ضعف در حل تعارض و وابستگی عاطفی ناسالم در سال‌های اولیه زندگی مشترک را در پی داشته است.

از دیدگاه روان‌شناسی فرهنگی، ازدواج نه صرفاً یک امر فردی بلکه پدیده‌ای اجتماعی و فرهنگی است که به‌سازگاری بین‌نسلی و استمرار الگوی ارزشی جامعه کمک می‌کند^۳. بر این اساس، طراحان آموزش‌های ازدواج باید مؤلفه‌های فرهنگی - اسلامی، اجتماعی و روانی را در کنار هم لحاظ کنند تا محتوای آموزشی با هنجارهای بومی سازگار باشد. استان یزد، با بافت خاص مذهبی و اجتماعی، نمونه‌ای مناسب برای بومی‌سازی چنین بسته‌ای است؛ زیرا در این استان نرخ ازدواج‌های سنتی بالا و درعین‌حال الگوهای جدید تعاملات پیش از ازدواج نیز در

1 Broderick

2 Markman & Stanley

3 Berry

حال ظهور است (رستمی و همکاران، ۱۳۹۹؛ عسگری ندوشن، ۲۰۰۶).

پژوهش‌های اخیر در نشریه «فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی» نیز نشان می‌دهند که آموزش‌های مبتنی بر مؤلفه‌های روان‌فرهنگی-اسلامی بیشترین اثر را در کاهش طلاق‌های زودهنگام و افزایش رضایت زناشویی دارند. رضایی‌نژاد و زینلی (۱۴۰۱) با تحلیل محتوایی بسته‌های پیشگیرانه ازدواج اعلام کردند که تلفیق آموزه‌های اسلامی درباره کفویت و همسان‌گزینی با مدل‌های روان‌شناسی بین‌فردی می‌تواند اثربخشی آموزش‌ها را تا دو برابر افزایش دهد. به‌طور مشابه، کریمی و پولادی (۱۴۰۲) در مطالعه‌ای تجربی نشان دادند آموزش مهارت‌های گفت‌وگو و تصمیم‌گیری زناشویی با رویکرد روان‌فرهنگی، به‌ویژه در میان جوانان تحصیل‌کرده، منجر به ارتقای کفایت ارتباطی و هم‌فکری در روابط می‌شود.

در سال‌های اخیر، با توجه به تحولات اجتماعی، فرهنگی و تغییر نگرش جوانان نسبت به ازدواج، مطالعات تازه‌ای در ایران و جهان انجام شده‌اند که بر تلفیق رویکردهای روانی، فرهنگی و دینی در آموزش‌های خانواده تأکید دارند^۱ (رستمی و همکاران، ۱۴۰۴؛ قاسمی و مجتبی، ۱۴۰۳؛ احمدی و زینلی ۲۰۲۵) پژوهش‌های داخلی اخیر مجله «فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی» نیز بر ضرورت طراحی بسته‌های آموزشی بومی - روان‌فرهنگی - اسلامی متمرکز بوده‌اند (رضایی‌نژاد و زینلی، ۱۴۰۱؛ کریمی و پولادی، ۱۴۰۲).

هم‌زمان، رویکردهای بین‌المللی نیز جهت تقویت آموزش‌های ازدواج به سمت طراحی بسته‌های چندبعدی (شناختی، هیجانی، فرهنگی و معنایی) حرکت کرده‌اند^۲. در مطالعات بین‌المللی، مارکمن و استنلی (۲۰۲۰) و لارسن (۲۰۱۸) بر استفاده از شاخص‌های کمی (CVR، CVI) برای اعتبارسنجی محتوای آموزش ازدواج تأکید کرده‌اند و تازه‌ترین داده‌های سال ۲۰۲۵ نشان می‌دهد مدل‌های بومی اسلامی-فرهنگی در آموزش پیش‌ازدواج از روایی محتوایی قابل‌قبولی برخوردارند.^۳

تطبیق این الگوها با زمینه دینی و فرهنگی ایران می‌تواند بخش شناختی آموزش را به مهارت‌های تصمیم‌گیری و کفویت و بخش فرهنگی آن را به تفاهم ارزشی استوار تبدیل کند. در چنین ساختاری، آموزه‌های اسلامی مانند اصل «کفو دینی و خلقی» یا توصیه‌های نبوی درباره انتخاب همسر بر اساس ایمان، اخلاق و عقلانیت، می‌توانند با مفاهیم علمی نظیر خود آگاهی و سازگاری شناختی ادغام شوند؛ تلفیقی که بنیان مدل روان‌فرهنگی-اسلامی این پژوهش را شکل می‌دهد.

1 Ahmadi & Zeinili

2 Rostami, Larson

3 Ahmadi & Zeinili

از منظر نظری، این مطالعه بر دو مبنا استوار است: نخست، نظریه تحکیم ازدواج پیش از شروع^۱ که بر آموزش مهارت‌های شناختی و ارتباطی زوجین پیش از ازدواج تمرکز دارد؛ دوم، دیدگاه مفهوم خانواده در روان‌شناسی اسلامی که خانواده را بستر رشد ایمان و سلامت روان می‌داند (جوادی آملی، ۱۳۹۷). ترکیب این دو دیدگاه، الگوی تلفیقی روان‌فرهنگی-اسلامی پژوهش را فراهم ساخته است. بر پایه این مدل، بسته آموزشی طراحی شده نه تنها به مهارت‌های ارتباطی و شناختی بلکه به مؤلفه‌های معنوی و فرهنگی ازدواج نیز پرداخته و هدف آن تسهیل تشکیل خانواده پایدار و آگاهانه است.

ضرورت انجام این پژوهش از سه منظر قابل توضیح است: نخست، از دید کاربردی، فقدان یک بسته آموزشی معتبر و بومی برای آموزش پیش از ازدواج در ایران به‌ویژه در استان‌های مذهبی، موجب تفاوت و گسست در خدمات مشاوره‌ای خانواده شده است. دوم، از دید علمی، نبود چارچوب نظری تلفیقی که روان‌شناسی و فرهنگ اسلامی را به‌صورت یکپارچه در آموزش‌های ازدواج دخیل کند، باعث پراکندگی رویکردها و ضعف در انسجام نظری شده است. سوم، از دید اجتماعی، افزایش نرخ تجرد، بالا رفتن سن ازدواج و روند نزولی آمار ازدواج از سال ۱۳۹۲ به بعد (پاشیپ و همکاران، ۱۳۹۵؛ ترابی و همکاران، ۱۳۹۵) هشدار جدی است که نیاز به مداخلات آموزشی مبتنی بر شواهد را دوچندان می‌کند.

در نتیجه، مسئله اصلی این پژوهش پاسخ به خلأ مفهومی و ساختاری موجود در آموزش‌های پیش از ازدواج است؛ یعنی طراحی و اعتبارسنجی بسته‌ای علمی، جامع و بومی بر اساس مؤلفه‌های روان‌فرهنگی-اسلامی که بتواند هم‌زمان نیازهای شناختی، هیجانی، فرهنگی و دینی جوانان را برای ورود به زندگی مشترک تأمین کند. این بسته آموزشی به‌گونه‌ای طراحی خواهد شد تا از یک‌سو مبتنی بر یافته‌های علمی داخلی و بین‌المللی باشد و از سوی دیگر، با باورها، ارزش‌ها و زمینه‌های فرهنگی ایرانی و اسلامی تطبیق کامل داشته باشد؛ به‌ویژه با رویکرد پیشگیرانه‌ای که در قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (۱۴۰۱) مورد تأکید قرار گرفته است. چنین بسته‌ای می‌تواند الگویی اجرایی برای نهادهای مشاوره‌ای، مراکز فرهنگی و سازمان نظام روان‌شناسی فراهم سازد و گام مؤثری در جهت ارتقای سلامت روانی و ثبات ازدواج جوانان ایرانی باشد.

پیشینه پژوهش

در دهه‌های اخیر، دگرگونی‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در ایران موجب تغییر معنادر در الگوی ازدواج و شکل‌گیری خانواده شده است. روند افزایشی سن ازدواج، کاهش نرخ ازدواج و افزایش تجرد قطعی، نشانگر

1 SYMBIS ؛Olson

بروز تحولات ارزشی و سبک زندگی در میان نسل جوان است (رفیعی، صباغی و فارسی، ۱۳۹۶؛ ارشدی و محدثی، ۱۴۰۰). عوامل کلان همچون اشتغال، مسکن و فردگرایی فرهنگی، همراه با ضعف در آموزش‌های نظام‌مند پیش از ازدواج، از موانع اصلی تشکیل خانواده محسوب می‌شوند.^۱

مطالعات روان‌شناسی ازدواج، اهمیت آموزش‌های ساختاریافته را در ارتقای آمادگی ازدواج و کاهش تعارضات زناشویی تأیید کرده‌اند. «مدل تحکیم ازدواج پیش از شروع»^۲ یکی از مؤثرترین چارچوب‌های آموزشی برای شناسایی و اصلاح الگوهای ارتباطی ناکارآمد شناخته شده است (جعفرزاده، ۱۳۹۴؛ رستمی و همکاران، ۱۳۹۹). پژوهش میراحمدی و همکاران (۱۳۹۸) نیز اثربخشی نسبی این مدل را در کاهش اختلافات زوجین در مراحل اولیه رابطه گزارش کرده‌اند. نتایج این مطالعات نشان می‌دهد آموزش‌های هدفمند پیش از ازدواج می‌تواند نقش پیشگیرانه در بروز آسیب‌های زناشویی داشته باشد.

در ایران، برنامه‌های تقویت بنیان خانواده به‌ویژه از طریق آموزش‌های روان‌فرهنگی موردتوجه قرار گرفته‌اند. محدثی و یوسفی‌اصل (۱۳۸۹) بر نقش آموزش باورهای دینی، کفویت، مهارت‌های اجتماعی و عاطفی در تحکیم بنیان خانواده تأکید کرده‌اند. مطالعات احمدی و فراهانی (۱۳۹۳) در ارزیابی برنامه تلویزیونی «به خانه برمی‌گردیم» نیز سه مؤلفه‌ی تشکیل خانواده، تحکیم خانواده و تعالی خانواده را از دید زوجین مؤثر گزارش کرده‌اند. مجموعه این یافته‌ها بیانگر اهمیت آموزش‌های چندبعدی (شناختی، هیجانی و فرهنگی) در نهادهای سازنده ازدواج آگاهانه است.

در سطح سیاست‌گذاری، قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (مصوب ۱۴۰۱) و همچنین سند مهندسی فرهنگی کشور و سیاست‌های کلی خانواده ابلاغی مقام معظم رهبری، بر ضرورت ارائه خدمات مشاوره تخصصی مبتنی بر ارزش‌های اسلامی-ایرانی به زوج‌های جوان تأکید دارند (رستمی و همکاران، ۱۳۹۸). باوجوداین، ارزیابی‌ها نشان داده‌اند که آموزش‌های خانواده در سطح کشور غالباً پراکنده، فاقد انسجام مفهومی و بدون نظارت تخصصی هستند. فقدان زبان مشترک و استاندارد آموزشی بین متخصصان ازدواج، مانعی جدی در اجرای برنامه‌های مؤثر ترویج خانواده محسوب می‌شود (حسینی و میرزایی، ۱۳۹۹).

در تازه‌ترین پژوهش‌های منتشرشده در نشریه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی دانشگاه علامه طباطبائی، رضایی‌نژاد و زینلی (۱۴۰۱) نشان دادند که آموزش‌های مبتنی بر ارزش‌های معنوی اسلامی موجب افزایش سازگاری زناشویی و رضایت رابطه در زوج‌های جوان می‌شود. همچنین کریمی و پولادی (۱۴۰۲) با ارائه مدل

1 Markman & Stanley

2 SYMBIS

هم‌افزایی روانی-معنوی^۱ ارتباط مثبت بین تاب‌آوری روانی، معنویت و نگرش ازدواجی را در زوج‌های تازه‌ازدواج کرده تأیید کردند. این تحقیقات ضمن ارائه مبانی نظری بومی، نشان می‌دهند که ادغام عناصر فرهنگی و معنوی در مداخلات آموزشی می‌تواند به شکل قابل توجهی نگرش مثبت نسبت به ازدواج را تقویت کند. درمجموع، شواهد موجود تأیید می‌کنند که آموزش‌های تخصصی پیش از ازدواج، در صورت طراحی بر اساس ارزش‌های فرهنگی و روان‌شناختی جامعه ایرانی، می‌توانند اثربخشی چشمگیری در کاهش آسیب‌های زناشویی و افزایش تشکیل خانواده داشته باشند. با این حال، فقدان یک مدل تلفیقی آموزشی استاندارد، نظام‌مند و بومی که ابعاد روانی، ارتباطی، فرهنگی و معنوی را هم‌زمان پوشش دهد، همچنان محسوس است. بر این اساس، پژوهش حاضر باهدف طراحی، اعتبارسنجی و تعیین اثربخشی بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده در استان یزد باهدف یکسان‌سازی ساختار، محتوا و رویه جهت همسان‌سازی و روان‌سازی ادبیات و عملیات حوزه خانواده انجام شد تا چارچوبی علمی و منسجم برای بومی‌سازی آموزش‌های ازدواج در ایران را با توجه به سند چشم‌انداز توسعه جمهوری اسلامی ایران ۱۴۰۴ و خلا‌های مذکور، با روش پژوهشی ترکیبی اکتشافی دو فاز طراحی، اعتبارسنجی و تعیین اثربخشی بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده در استان یزد را فراهم سازد.

روش پژوهش

این پژوهش یک طرح آمیخته اکتشافی با روش تحقیق ترکیبی (کیفی و کمی) بود. طرح اکتشاف برای شناخت پدیده با داده‌های کیفی شروع می‌شود و سپس با مرحله کمی ادامه می‌یابد. در مرحله نخست (کیفی)، جستجوی نظام‌مند منابع باهدف شناسایی الگوها و بسته‌های آموزشی مشابه انجام شد. کلیدواژه‌های لاتین^۲ و فارسی مورد استفاده شامل «تشکیل خانواده»، «ترویج ازدواج»، «آموزش پیش از ازدواج»، بودند که در پایگاه‌های داده بین‌المللی^۳ و نیز در وب‌سایت مؤسسات معتبر^۴ به کار رفتند. جامعه مورد مطالعه در این بخش کلیه متون علمی، بسته‌های آموزشی و گزارش‌های سیاستی منتشرشده در دهه اخیر در زمینه آموزش خانواده بود که بر اساس تناسب موضوعی و معیارهای ورود-خروج انتخاب و تحلیل شدند. روش دسترسی به منابع به صورت جستجوی کلیدواژه‌ای، مرور چکیده و بررسی متن کامل مقالات منتخب صورت گرفت.

در مرحله دوم، جامعه آماری شامل متخصصان و مشاوران حوزه تشکیل و ترویج خانواده بود. معیار ورود

1 Psycho-spiritual Synergy

2 «Family formation»، «Marriage promotion» و «Premarital education»

3 PubMed، Scopus و Google Scholar

4 UNFPA، WHO و Family Studies Institute

شرکت کنندگان عبارت بود از: حداقل مقطع دکتری یا در حال تحصیل در رشته‌های مشاوره یا روان‌شناسی، حداقل ده سال تجربه آموزشی یا پژوهشی در حوزه خانواده و فعالیت تخصصی در طراحی یا اجرای برنامه‌های تحکیم ازدواج. دسترسی به متخصصان از طریق فراخوان هدفمند در انجمن‌های علمی مشاوره، دانشگاه‌های تابعه وزارت علوم و مراکز مشاوره خانواده استان یزد انجام شد. پس از اعلام آمادگی، مصاحبه و ارزیابی تخصصی با ده نفر از متخصصان منتخب تا اشباع نظری انجام گرفت. متن کامل منابع به‌طور جداگانه مطالعه شده و الزامات و آیتم‌ها تعیین شد. متون مورد بررسی به اجزای مختلف تبدیل شده و سپس به ۸ طبقه اصلی تقسیم شدند. پس از طبقه‌بندی و تحلیل، مؤلفه‌های نهایی بسته آموزشی استخراج و تدوین شد. سپس جهت بررسی روایی، بسته طراحی شده در اختیار متخصصان قرار داده شد. جامعه آماری شامل کلیه متخصصان و مشاوران حوزه تشکیل و ترویج خانواده که اندازه نمونه آماری بر اساس اشباع نظری بود (۱۰ نفر). اندازه نمونه آماری بر اساس اشباع نظری بود که در نهایت تعداد ۱۰ نفر انتخاب شدند. جهت بررسی روایی بسته از روش لاوشه جهت تبدیل قضاوت کیفی کمیت و دو شاخص نسبت روایی و شاخص روایی محتوا استفاده شد. برای انجام این کار مؤلفه‌های بسته طراحی شده در قالب پرسشنامه ارتباط سنجی و ضرورت سنجی (طیف لیکرت) در اختیار متخصصین قرار داده شد و پاسخ آن‌ها تحلیل و مقادیر شاخص‌های روایی تعیین شد.

یافته‌ها

در مرحله نخست پژوهش، داده‌ها با روش کیفی تحلیل محتوای قیاسی-استقرایی بر اساس اسناد، متون آموزشی، بسته‌های بین‌المللی و مصاحبه‌های تخصصی استخراج شدند. جامعه داده‌های این بخش شامل مجموعه متون علمی داخلی و بین‌المللی در حوزه آموزش ازدواج و خانواده منتشر شده از سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ در پایگاه‌های تحقیقات بین‌المللی معتبر^۱، همچنین منابع فرهنگی-مذهبی و بسته‌های مشاوره داخلی وزارت ورزش و جوانان و سازمان نظام روان‌شناسی بود. داده‌ها پس از کدگذاری باز، مقایسه مستمر و طبقه‌بندی مفهومی در نرم‌افزار مکسودا، در قالب ۱۲۳ مقوله فرعی و ۸ مفهوم اصلی سامان‌دهی شدند که ساختار اولیه بسته آموزش «ترویج و تشکیل خانواده» را شکل داد (جدول ۱).

در این مرحله، هر مقوله حاصل تجمیع چند گزاره متنی از سه منبع بود: (الف) تحلیل محتوای متون علمی و بسته‌های آموزشی موجود، (ب) مرور اندازه‌گیرهای فرهنگی و دینی مرتبط با ازدواج در منابع اسلامی-ایرانی و (ج) نظرات تخصصی ده نفر از خبرگان مشاوره خانواده استان یزد با میانگین سابقه فعالیت ۱۲ سال. برای نمونه،

مقوله «شبهات و همسان‌گزینی» از ترکیب چهار خوشه کد شامل «عادات اجتماعی»، «خط قرمزهای رفتاری»، «تفاوت نگرش در فرزندآوری» و «نگرش به مهریه» استخراج گردید؛ یا در مقوله «کفویت»، زیرمؤلفه‌های «اعتقادات مذهبی»، «توانایی مشورت» و «تیپ شخصیتی» بر پایه هم‌پوشی یافته‌های تحلیلی و نظر متخصصان تعیین شدند.

جدول ۱. مقوله‌های اصلی و فرعی بسته آموزش ترویج و تشکیل ازدواج

مقوله اصلی	مقوله فرعی
شبهات و همسان‌گزینی	۱. بررسی اهداف، آداب، رسوم و عرف دختر و پسر
	۲. سابقه روش حل بحران، خط قرمزهای زندگی
	۳. نوع پوشش، حساسیت‌های اخلاقی
	۴. تفاوت سنی، نگرش به فرزندآوری و نیاز جنسی، نگرش به تجملات و تشریفات
	۵. نگرش به مهریه، درجه استقلال فردی پسر
کفویت	۶. اعتقادات مذهبی، وضعیت پوشش
	۷. میزان اجتماعی بودن (درون‌گرایی و برون‌گرایی)
	۸. تمایل به رهبری در یک گروه
	۹. تیپ شخصیتی و تیپ و نوع مزاج
	۱۰. تناسب اجتماعی اقتصادی، فرهنگی
خطای هاله‌ای	۱۱. خطای نقش جنسیتی
	۱۲. خطای نقش شغلی
شاخصه‌های هنگام گفتگو	۱۳. نگرش نسبت به محل زندگی پس از ازدواج
	۱۴. نگرش به اشتغال زنان
	۱۵. میزان توانایی دختر و پسر در مهارت‌های زندگی
	۱۶. نگرش پسر نسبت به خانم‌ها و نگرش دختر به مردها
	۱۷. مطرح کردن انتظارات
سؤالات شایع	۱۸. با چه کسی ازدواج کنم؟
	۱۹. - دختر و پسر آینده خود را چگونه می‌بینند؟
	۲۰. نحوه تعطیلات و نوع تعطیلات؟
	۲۱. بهترین زمان برای مراجعه به متخصص پیش از ازدواج؟
	۲۲. ساعات خواب و بیداری و فعالیت رزوانه و شب؟
	۲۳. هزینه‌های زندگی بر چه مبنایی و آیا کفایت زندگی مشترک را می‌کند تعیین می‌شود؟
	۲۴. عادت خرج کردن پول در دختر و پسر؟
	۲۵. مسافرت در دوران عقد؟
دوران عقد	

مقوله اصلی	مقوله فرعی
	۲۶. هزینه دختر بر عهده چه کسی باید باشد؟
	۲۷. میزان پذیرش و تحمل جدایی قبل از تشکیل خانه مشترک در دختر و پسر چگونه است؟
	۲۸. دوران عقد خانه پدرشهر یا پدرخانم برای همبستری انتخاب می‌شود؟
	۲۹. تعصبات فرهنگی در این خصوص؟
	۳۰. تصمیمات شغلی و کاری دختر بر عهده کیست؟
	۳۱. آموزش مهارت‌های جنسی در اولین رابطه جنسی آموزش و مشاوره جنسی حین عقد
سوالات و منابع تحقیق و جستجو	۳۲. همکلاسی‌های سابق، کسب و کارهای محل سکونت، بستگان درجه دو، همسایگان
	۳۳. صفت بارز اخلاقی او چیست؟ عصبانی شدنش را دیده‌اید؟ اجتماعی است یا منزوی؟ رفتار اجتماعی او را چگونه می‌بینید؟
	۳۴. با چه افرادی رفت و آمد می‌کند؟ چقدر به قولی که می‌دهد پایبند است
	۳۵. مهم‌ترین دلیل و هدف ازدواج چیست؟ فواید ازدواج؟
سوالات خواستگاری در فرایند تشکیل خانواده	۳۶. بزرگ‌ترین ترس شما از ازدواج چیست؟
	۳۷. آیا در ابراز احساسات به دیگران راحت هستید؟
	۳۸. به نظر شما کدام خصوصیات زن (مرد) در دوام زندگی مشترک نقش مهمی دارد؟
	۳۹. به نظر شما بهترین راه زنده نگه‌داشتن عشق در ازدواج چیست؟ آیا موردی هست که از صحبت کردن درباره آن با من واهمه داشته باشید؟
	۴۰. به نظر شما خیانت زن یا مرد به همسرش چه مواردی را شامل می‌شود؟
	۴۱. به نظرتان بهترین راه برای پایان دادن به بحث‌های خانوادگی چیست؟
	۴۲. در خانواده شما چه کسی مهم‌ترین تصمیمات مربوط به خانواده را می‌گیرد؟
	۴۳. اگر کسی پشت سر همسران حرف بدی درباره او بزند چه واکنشی نشان می‌دهید؟
	۴۴. درباره مردانی که در امور خانه به همسرشان کمک می‌کنند چه نظری دارید؟
	۴۵. آیا تا به حال نامزد، عقد یا ازدواج کرده‌اید؟ اگر این‌طور است علت به هم خوردن آنچه بوده است؟
	۴۶. آیا به این اعتقاد دارید که احساسات گذشته نسبت به فرد دیگر یا رابطه‌ای که به سرانجام نرسیده باید در گذشته رها شود و در روابط فعلی شما درباره آن صحبت نشود؟
	۴۷. رابطه‌تان با پدر و مادران و سایر اعضای خانواده چگونه است؟
	۴۸. ترجیح می‌دهید هر چند وقت یک‌بار به خانواده خود سر بزنید؟
	۴۹. پدر و مادر شما چقدر در تصمیمات شما تأثیرگذار هستند؟
	۵۰. آیا در خانواده شما زن‌سالاری یا مردسالاری رایج است؟
	۵۱. ایمان به خدا برای شما چه معنایی دارد؟
	۵۲. مذهب رسمی شما چیست؟ آیا به آن اعتقاد دارید؟
	۵۳. آیا به خواندن نماز، روزه گرفتن، حلال و حرام، محرم و نامحرم، زکات و ... اهمیت می‌دهید؟
	۵۴. در مقابل کسانی که عقاید مذهبی یا سیاسی متفاوت از شما دارند چه واکنشی نشان می‌دهید؟

مقوله اصلی	مقوله فرعی
	۵۵. حجاب برای شما چگونه تعریف شده است؟
	۵۶. نظرتان درباره آرایش کردن خارج از منزل چیست؟
	۵۷. آیا در مراسم خیریه شرکت می‌کنید و یا بخشی از درآمد خود را به این مسئله اختصاص می‌دهید؟ تداوم این کار چقدر برای شما مهم است؟
	۵۸. اهل بحث‌های سیاسی هستید؟
	۵۹. آیا شغل شما در راستای تحصیلاتتان است؟
	۶۰. به نظرتان شغل و خانواده کدام یک نسبت به دیگری اولویت دارد؟
	۶۱. عاشق شغل خود هستید یا به آن صرفاً به عنوان راهی برای کسب درآمد نگاه می‌کنید؟
	۶۲. شغل شما چه ضرورت‌هایی دارد؛ مثلاً اغلب در مأموریت هستید؟ به صورت دورکاری عمل می‌کنید؟ خطرات جانی ممکن است شما را تهدید کند؟
	۶۳. شغل رؤیایی شما چیست؟
	۶۴. تاکنون از کاری اخراج شده‌اید؟
	۶۵. تابه حال چند بار شغل عوض کرده‌اید؟ آیا به صورت ناگهانی کاری را ترک کرده‌اید؟
	۶۶. اگر روزی به دلایل شغلی همسران مجبور به تغییر محل زندگی باشید چه واکنشی نشان می‌دهید؟
	۶۷. درباره بدهی چه احساسی دارید؟
	۶۸. مزیت‌های پول را در چه می‌دانید؟
	۶۹. ترجیح می‌دهید درآمدها را چگونه مدیریت کنید؟ دوست دارید همسران این وظیفه را به عهده بگیرد یا دخالتی در این مورد نکند؟
	۷۰. نظرتان درباره پس انداز کردن چیست؟
	۷۱. به نظر شما پس انداز کردن برای دوران بازنشستگی مهم است؟
	۷۲. نظرتان درباره نحوه خرج کردن پول چیست؟
	۷۳. آیا اگر در زندگی با مشکل مالی مواجه شوید مایل هستید شغل دوم داشته باشید؟
	۷۴. آیا در حال حاضر بدهی دارید؟
	۷۵. اگر یکی از افراد خانواده یا فامیل از شما مبلغ زیادی پول قرض بخواهد چه می‌کنید؟
	۷۶. به نظر شما رسیدگی به امور مالی خانواده به عهده چه کسی است؟
	۷۷. آیا معتقد هستید خانم‌ها باید درآمد خود را برای هزینه‌های زندگی صرف کنند؟
	۷۸. اگر منابع مالی نامحدود داشتید چگونه زندگی می‌کردید؟
	۷۹. به نظر شما لازم است با همسایه‌ها رابطه صمیمی داشته باشید، رابطه معمولی را ترجیح می‌دهید یا بهتر است هیچ رابطه‌ای نباشد؟
	۸۰. آیا شرکت در مراسم محلی به دلایل مختلف از جمله مراسم مذهبی، انجمن‌های مدرسه و غیره برای شما مهم است؟
	۸۱. در کدام یک از شبکه‌های اجتماعی عضو هستید؟

مقوله اصلی	مقوله فرعی
	۸۲. نظرتان درباره دوستان مجازی چیست؟
	۸۳. هر روز چقدر از زمان خود را صرف فضای مجازی می‌کنید؟
	۸۴. آیا عضویت یا عدم عضویت همسران در شبکه‌های اجتماعی برای شما مهم است؟
	۸۵. آیا به بچه‌ها علاقه دارید؟ رابطه شما با آن‌ها چگونه است؟ آیا در کنار آن‌ها احساس راحتی می‌کنید؟
	۸۶. دوست دارید بچه داشته باشید؟ چند تا؟ چه زمانی؟
	۸۷. ترجیح می‌دهید فرزندتان چه چیزهایی را در زندگی ارزش بدانند؟
	۸۸. آیا نظری درباره نحوه تربیت فرزند در ذهن دارید؟
	۸۹. کدام رفتار پدر و مادران در تربیت فرزند را بیشتر می‌پسندید؟
	۹۰. آیا معتقد هستید بچه‌ها حتماً باید به دانشگاه بروند؟ اگر این‌طور نشود چه می‌کنید؟
	۹۱. اگر روزی همسران به‌صورت طبیعی قادر به بچه‌دار شدن نباشد حاضر هستید از درمان‌های ناباروری استفاده کنید؟
	۹۲. آیا به تنبیه بچه‌ها اعتقاد دارید؟
	۹۳. در صورت بارداری ناخواسته چه تصمیمی می‌گیرید؟
	۹۴. اگر می‌توانستید در هر کجای دنیا زندگی کنید کجا را ترجیح می‌دادید؟
	۹۵. زندگی در شهر و رفاه آن را دوست دارید یا زندگی روستایی و طبیعت را؟
	۹۶. داشتن یک فضای شخصی در خانه برای شما اهمیت دارد؟
	۹۷. هرازگاه تنها بودن چقدر برای شما اهمیت دارد؟
	۹۸. آیا دوست صمیمی دارید؟
	۹۹. در مورد این‌که همسران گاهی دورهمی‌های دوستانه با دوستانش داشته باشد چه نظری دارید؟
	۱۰۰. آیا اهل معاشرت با دوستان هستید و این مسئله چقدر برای شما اهمیت دارد؟
	۱۰۱. به نظرتان یک عصر جمعه عالی چگونه است؟
	۱۰۲. دوست دارید روزهای خاص مثل تولدها یا سالگردها را چگونه بگذرانید؟
	۱۰۳. تابه‌حال به مورد خاصی اعتیاد داشته‌اید؟
	۱۰۴. اگر نیاز باشد همسران به دلیل مسائل مرتبط با سلامت و طبق تجویز پزشک در رژیم غذایی‌اش تغییراتی بدهد آیا او را همراهی می‌کنید؟
	۱۰۵. اهل ورزش کردن هستید؟ به چه ورزشی علاقه دارید؟
	۱۰۶. وضعیت سلامتی فعلی خود را چگونه توصیف می‌کنید؟
	۱۰۷. تابه‌حال به بیماری جدی مبتلا شده‌اید؟ عمل جراحی داشته‌اید؟
	۱۰۸. تاکنون تصادف جدی داشته‌اید؟
	۱۰۹. داروی خاصی مصرف می‌کنید؟
	۱۱۰. آیا تابه‌حال به دلیل اختلال روانی تحت درمان بوده‌اید؟
	۱۱۱. آیا سیگار می‌کشید؟ قبلاً چطور؟

مقوله اصلی	مقوله فرعی
	۱۱۲. آیا ممکن است به اختلالی مبتلا باشید که روی رابطه زناشویی شما تأثیر منفی بگذارد؟
	۱۱۳. آیا رژیم غذایی خاصی دنبال می‌کنید؟
	۱۱۴. رأیتان مهم است که همیشه بهترین ظاهر را داشته باشید؟
	۱۱۵. ظاهر همسران چقدر برای شما مهم است؟
	۱۱۶. آیا دوست دارید همسران فیزیک خاصی داشته باشد؟ چاق، لاغر اندام، داشتن موهای بلند و ...
	۱۱۷. آیا تابه‌حال عمل زیبایی انجام داده‌اید؟ اگر خیر، نظرتان درباره این مسئله چیست؟
	۱۱۸. آیا در خانه حیوان خانگی نگهداری می‌کنید یا دوست دارید در آینده حیوان خانگی داشته باشید؟
	۱۱۹. آیا تابه‌حال به زندان رفته یا بازداشت شده‌اید؟ اگر جواب مثبت است علت آنچه بوده است؟ آیا تابه‌حال درگیر یک مسئله حقوقی و دادگاه شده‌اید؟ اگر جواب مثبت است موضوع آنچه بوده است؟
	۱۲۰. مهم‌ترین علایق فرهنگی شما چیست؟ مطالعه کتاب، رفتن به سینما، موزه، کنسرت، بازدید از نمایشگاه هنری؟
	۱۲۱. به نظر شما تحصیلات تا چه حد در منش انسان‌ها تأثیر دارد؟
	۱۲۲. به نظرتان داشتن پاسپورت و یادگرفتن یک زبان خارجی کار بیهوده‌ای است یا برای همه افراد ضروری می‌باشد؟
	۱۲۳. افرادی که در زندگی از آن‌ها متنفر هستید چه نوع خصوصیات اخلاقی دارند؟

جدول ۲. امتیاز شاخص روایی محتوایی مؤلفه‌های بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده

مقوله اصلی	مقوله فرعی	نمره CVI		نمره CVR	
		مرتبط بودن		ضروری بودن	
		تعداد تأیید	نمره	تعداد تأیید	نمره
شباهت و همسان‌گزینی	عادات، رسوم و عرف دختر و پسر	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	سابقه روش حل بحران، خط قرمزهای زندگی	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	نوع پوشش، حساسیت‌های اخلاقی	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	تفاوت سنی، نگرش به فرزندآوری و نیاز جنسی، نگرش به تجملات و تشریفات	۱۰		۱۰	۱
	نگرش به مهریه، درجه استقلال فردی پسر	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
کفویت	اعتقادات مذهبی، توانایی مشورت با دیگران، توانایی صحبت در مهمانی	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	تیپ شخصیتی، نوع مزاج	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	تناسب اجتماعی اقتصادی، فرهنگی	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	تناسب ساعات خواب‌بیداری و فعالیت روزانه و شب				
خطای هاله‌ای	خطای نقش جنسیتی	۱۰	1	۱۰	۱

مقوله اصلی	مقوله فرعی	نمره CVI		نمره CVR	
		مرتبط بودن		ضروری بودن	
		تعداد تأیید	نمره	تعداد تأیید	نمره
	خطای نقش شغلی	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
شاخصه‌های هنگام گفتگو	نگرش نسبت به محل زندگی پس از ازدواج	۱۰	۱	۸	۰/۶۰
	نگرش به اشتغال زنان	۱۰	۱	۹	۰/۸۰
	میزان توانایی دختر و پسر در مهارت‌های زندگی	۱۰	۱	۹	۰/۸۰
	نگرش پسر نسبت به خانم‌ها و نگرش دختر به مردها	۱۰	۱	۱۰	۱
سؤالات شایع	با چه کسی ازدواج کنم؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	دختر و پسر آینده خود را چگونه می‌بینند؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	بهترین زمان برای مراجعه به متخصص پیش از ازدواج؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
	هزینه‌های زندگی بر چه مبنایی و آیا کفایت زندگی مشترک را می‌کند؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
	الگوی خرج کردن پول از سوی دختر و پسر چگونه است؟	۱۰	۱	۱۰	۱
دوران عقد	هزینه دختر بر عهده چه کسی باید باشد؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
	میزان پذیرش و تحمل جدایی قبل از تشکیل خانه مشترک در دختر و پسر چگونه است؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	دوران عقد خانه پدرشوهر یا پدرخانم برای همبستری انتخاب می‌شود؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	تعصبات فرهنگی خانواده‌ها چیست؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	تصمیمات شغلی و کاری دختر بر عهده کیست؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	آموزش مهارت‌های جنسی در اولین رابطه جنسی آموزش و مشاوره جنسی حین عقد	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
سؤالات و منابع تحقیق و جستجو	همکلاسی‌های سابق، کسب‌وکارهای محل سکونت، بستگان درجه‌دو، همسایگان	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	صفت بارز اخلاقی او چیست؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	اجتماعی است یا منزوی؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	با چه افرادی رفت‌وآمد می‌کند؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
سؤالات خواستگاری در فرایند تشکیل خانواده	مهم‌ترین دلیل و هدف ازدواج چیست؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	بزرگ‌ترین ترس شما از ازدواج چیست؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	به نظر شما خیانت زن یا مرد به همسرش چه مواردی را شامل می‌شود؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰

مقوله اصلی	مقوله فرعی	نمره CVI		نمره CVR	
		مرتبط بودن		ضروری بودن	
		تعداد تأیید	نمره	تعداد تأیید	نمره
	در خانواده شما چه کسی مهم‌ترین تصمیمات مربوط به خانواده را می‌گیرد؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
	آیا تابه‌حال نامزد، عقد یا ازدواج کرده‌اید؟ اگر این‌طور است علت به هم خوردن آنچه بوده است؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	رابطه‌تان با پدر و مادران و سایر اعضای خانواده چگونه است؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
	آیا در خانواده شما زن‌سالاری یا مردسالاری رایج است؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	مذهب رسمی شما چیست؟ آیا به آن اعتقاد دارید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	آیا به خواندن نماز، روزه گرفتن، حلال و حرام، محرم و نامحرم، زکات و ... اهمیت می‌دهید؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	در مقابل کسانی که عقاید مذهبی یا سیاسی متفاوت از شما دارند چه واکنشی نشان می‌دهید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	حجاب برای شما چگونه تعریف شده است؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	نظرتان درباره آرایش کردن خارج از منزل چیست؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	اهل بحث‌های سیاسی هستید؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
	تاکنون از کاری اخراج شده‌اید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	تابه‌حال چند بار شغل عوض کرده‌اید؟ آیا به‌صورت ناگهانی کاری را ترک کرده‌اید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	اگر روزی به دلایل شغلی همسران مجبور به تغییر محل زندگی باشید چه واکنشی نشان می‌دهید؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	نظرتان درباره نحوه خرج کردن درآمد و مدیریت مالی هزینه‌ها چیست؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	آیا اگر در زندگی با مشکل مالی مواجه شوید مایل هستید شغل دوم داشته باشید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	آیا در حال حاضر بدهی دارید؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	اگر یکی از افراد خانواده یا فامیل از شما مبلغ زیادی پول قرض بخواهد چه می‌کنید؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	آیا معتقد هستید خانم‌ها باید درآمد خود را برای هزینه‌های زندگی صرف کنند؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	اگر منابع مالی نامحدود داشتید چگونه زندگی می‌کردید؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰

مقوله اصلی	مقوله فرعی	نمره CVI		نمره CVR	
		مرتبط بودن		ضروری بودن	
		تعداد تأیید	نمره	تعداد تأیید	نمره
	هر روز چقدر از زمان خود را صرف فضای مجازی می‌کنید؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	آیا عضویت یا عدم عضویت همسران در شبکه‌های اجتماعی برای شما مهم است؟	۹	۰/۹۰	۸	۰/۶۰
	آیا نظری درباره نحوه تربیت فرزند در ذهن دارید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	کدام رفتار پدر و مادران در تربیت فرزند را بیشتر می‌پسندید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	اگر روزی همسران به‌صورت طبیعی قادر به بچه‌دار شدن نباشد حاضر هستید از درمان‌های ناباروری استفاده کنید؟	۱۰	۱	۱۰	۱
	در صورت بارداری ناخواسته چه تصمیمی می‌گیرید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	در مورد این که همسران گاهی دورهمی‌های دوستانه با دوستانش داشته باشد چه نظری دارید؟	۸	۰/۸۰	۸	۰/۶۰
	تابه حال به مورد خاصی اعتیاد یا داروی خاص داشته‌اید؟	۸	۱	۱۰	۱
	آیا در خانه حیوان خانگی نگهداری می‌کنید یا دوست دارید در آینده حیوان خانگی داشته باشید؟	۸	۰/۹۰	۸	۰/۶۰

نتایج جدول ۲ بر اساس روش لاوشه با حداقل مقدار قابل قبول ۰/۶۰ برای نسبت روایی محتوا و ۰/۷۹ برای شاخص روایی محتوا نشان داد از ۱۲۳ گزاره کیفی اولیه، ۶۱ مؤلفه با امتیاز بالاتر از حد آستانه لاوشه تعیین شدند و وارد بخش کمی طراحی بسته شدند. این گزاره‌ها بر اساس میزان «ضرورت» و «ارتباط» تأیید خبرگان در قالب سرفصل‌های آموزشی بسته نهایی تدوین گردید.

جدول ۳- سرفصل‌های جلسات بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده

شماره جلسه	عنوان جلسه	هدف جلسه	فنون آموزشی	فرایند اجرا
۱	آموزش بررسی و ارزیابی شباهت و همسان‌گزینی دختر و پسر	افزایش آگاهی از عوامل فرهنگی و شخصیتی مؤثر بر همسان‌گزینی و کاهش تعارضات اولیه ازدواج	گفت‌وگو هدایت‌شده، تست تطابق ارزشی، تحلیل مورد واقعی	مرحله آغاز (مرور مفاهیم همسان‌گزینی)، مرحله اصلی (تمرین ارزیابی ارزش‌ها و نگرش‌ها)، مرحله پایانی (بازخورد گروهی و نتیجه‌گیری)
۲	آموزش نحوه ارزیابی کفویت و تناسب	تقویت درک از مفهوم کفویت دینی، اجتماعی و روانی در انتخاب همسر	ایفای نقش، شبیه‌سازی موقعیت، مقایسه پرسشنامه کفویت	معرفی مفهوم کفویت، کار بر روی مثال‌های واقعی، جمع‌بندی و تدوین معیارهای شخصی انتخاب

شماره جلسه	عنوان جلسه	هدف جلسه	فنون آموزشی	فرایند اجرا
۳	آموزش ارزیابی خطای هاله‌ای	کاهش قضاوت‌های اشتباه و برداشت‌های غیرواقعی در شناخت و انتخاب همسر	بحث گروهی، تمرین تحلیل شناختی، آزمون خودآگاهی	مرحله آغاز با مرور مثال‌های واقعی، مرحله میانی تمرین شناختی، مرحله پایانی جمع‌بندی اصول تصمیم‌گیری منطقی
۴	آموزش شاخصه‌های گفتگو هنگام آشنایی	افزایش مهارت گفت‌وگو، شنیدن فعال و بیان خواسته‌ها	نمایش موقعیت، تمرین ارتباطی، کاربرگ رفتار سالم	آغاز (مرور چالش‌های گفت‌وگو)، میانی (تمرین عملی)، پایان (بازخورد از مربی و گروه)
۵	آموزش پاسخ به سؤالات شایع تشکیل خانواده	افزایش دانش ازدواجی و شفاف‌سازی باورها و انتظارات زوجین	پرسش و پاسخ، تحلیل ارزش‌ها، تطبیق نگرش‌ها	مقدمه (پرسش‌های پرتکرار)، اجرا (بحث و تحلیل موردی)، پایان (خلاصه‌نویسی و خودارزیابی)
۶	آموزش نحوه فرآیند دوران عقد	ارتقای مهارت تعامل، تصمیم‌گیری مشترک و حل تعارض در دوره نامزدی	ایفای نقش، مطالعه موردی، آموزش مهارت مسئله‌گشایی	آشنایی با چالش‌های عقد، تمرین حل تعارض، جمع‌بندی توصیه‌های فرهنگی و فقهی
۷	آموزش منابع و نحوه تحقیق و جستجو	آموزش روش‌های علمی و اخلاقی برای شناخت فرد مقابل پیش از ازدواج	کارگاه تحقیق اجتماعی، تحلیل اطلاعات، تمرین تفکر انتقادی	آشنایی با منابع اطلاعاتی، طراحی مسیر تحقیق، جمع‌بندی اخلاقی و حقوقی
۸	آموزش فرآیند خواستگاری	تقویت مهارت تصمیم‌گیری عقلانی و عاطفی و افزایش انسجام خانوادگی	ایفای نقش، شبیه‌سازی مراسم، تمرین گفت‌وگو با خانواده	مرور مراحل خواستگاری، اجرای شبیه‌سازی، جمع‌بندی رفتارهای مطلوب و نامطلوب

محتوای بسته آموزشی «ترویج و تشکیل خانواده» بر پایه ۶۱ مؤلفه معتبر در قالب هشت جلسه آموزشی ۹۰ دقیقه‌ای طراحی شد (جدول ۳). چینه‌س جلسات متناسب با شرایط مراجع و صلاح‌دید مدرس است و شامل آموزش درباره همسان‌گزینی، کفویت، گفت‌وگو، شناخت دوران عقد و سؤالات خواستگاری می‌باشد. ارزیابی کارشناسان نشان داد بسته آموزش طراحی شده دارای روایی و کارایی مناسب برای استفاده آموزشی، مشاوره‌ای و پیشگیرانه در مراکز مشاوره خانواده ایران است.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، هدف اصلی طراحی و اعتبارسنجی بسته آموزش «ترویج و تشکیل خانواده» بر اساس مؤلفه‌های روان‌فرهنگی - اسلامی در استان یزد بود. این هدف بر پایه ضرورت یکسان‌سازی آموزه‌ها، زبان علمی و رویه‌های عملی در حوزه آموزش ازدواج شکل گرفت؛ زیرا تغییرات سریع در الگوهای

همسرگزینی، انتظارات زناشویی و ساختارهای اجتماعی، نیاز به بازتعریف سیاست‌ها و بسته‌های آموزشی بومی شده را آشکار کرده است. در این مطالعه، اطلاعات از طریق مرور نظام‌مند منابع علمی و انجام مصاحبه‌های تخصصی با خبرگان مشاوره خانواده گردآوری و تحلیل شد و در نتیجه هشت مقوله اصلی شامل شباهت و همسان‌گزینی، کفویت، خطای هاله‌ای، شاخصه‌های هنگام گفت‌وگو، سؤالات شایع، دوران عقد، روش‌های تحقیق و شناخت فرد مقابل و سؤالات خواستگاری به عنوان محورهای آموزشی بسته نهایی انتخاب گردید. سپس روایی محتوایی بسته با استفاده از روش لاوشه بررسی شد و از میان صد و بیست‌وسه گزاره اولیه، شصت و یک مؤلفه از حد آستانه لازم در شاخص‌های روایی محتوا و نسبت روایی محتوا^۱ عبور کرد و وارد ساختار نهایی بسته آموزشی شد.

هر یک از مقولات موردنظر بر مبنای ادبیات نظری و پیشینه‌های علمی دقیق انتخاب گردید. برای نمونه، مفهوم شباهت و همسان‌گزینی ریشه در نظریه‌های تطابق ارزشی و مدل‌های دلبستگی دارد و در فرهنگ اسلامی به عنوان عامل اساسی در کاهش ناسازگاری‌های خانوادگی شناخته می‌شود. کفویت نیز بر اساس دیدگاه جامعه‌شناسی دینی و آموزه‌های اسلامی، نمایانگر تناسب در جنبه‌های دینی، فرهنگی و روانی است و تحقیقات داخلی مانند پژوهش کریمی و پولادی (۱۴۰۲) اهمیت آن را در ثبات زناشویی تأیید کرده است. خطای هاله‌ای با تکیه بر نظریه شناختی نسبیت و رأس یکی از خطاهای رایج در قضاوت فردی هنگام انتخاب همسر است که در رسانه‌ها و رفتارهای اولیه به شکل برداشت‌های نادرست نمود پیدا می‌کند. همچنین شاخصه‌های گفت‌وگو در مرحله آشنایی، برگرفته از نظریه ارتباط بین فردی بارن‌لند، مرتبط با مفهوم «شنیدن فعال» و «درک متقابل» است و در مطالعات ایرانی ضرورت آموزش آن برای پیشگیری از سوء تفاهم‌های دوران نامزدی مورد تأکید قرار گرفته است. سؤالات شایع ازدواج و منابع تحقیق و جست‌وجو، با رویکرد آموزش مبتنی بر شواهد، به افراد کمک می‌کند شناخت دقیق‌تری از نگرش‌ها، ارزش‌ها و ویژگی‌های شخصی طرف مقابل پیدا کنند. دوران عقد، مطابق دیدگاه روان‌شناسی رشد رابطه در نظریه لارسن، به عنوان مرحله تثبیت تعهد و تمرین تصمیم‌گیری مشترک مطرح شده است. مرحله خواستگاری نیز که از منظر فرهنگی و آیینی جامعه ایرانی اهمیت فراوانی دارد، فرصت تعامل بین خانواده‌ها را فراهم می‌کند و تصمیم نهایی ازدواج را در چارچوب اجتماعی و فرهنگی تثبیت می‌نماید.

از منظر علمی، این پژوهش سه نوآوری عمده دارد. نخست، طراحی بسته جامع و بومی با تلفیق روان‌شناسی فرهنگی و مبانی اسلامی که تاکنون نمونه مشابهی در حوزه ازدواج و خانواده در ایران ارائه

نشده است. دوم، بهره‌گیری هم‌زمان از رویکرد کیفی و کمی برای طراحی، تحلیل و اعتبارسنجی محتوا که موجب بالا رفتن دقت علمی و قابلیت تعمیم‌یافته‌ها گردیده است. سوم، ساخت نظام آموزشی منسجم در قالب هشت جلسه ۹۰ دقیقه‌ای با اهداف، فنون و فرایندهای اجرایی روشن که از سطح مفهوم‌پردازی نظری به مرحله کاربردی و قابل اجرا در مراکز مشاوره ارتقا یافته است.

نتیجه کلی پژوهش نشان می‌دهد بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده از روایی مطلوب برخوردار است و قابلیت اجرا به شکل گروهی یا فردی را دارد. محتوای تدوین شده از منظر خبرگان توانایی تسهیل «روان‌سازی عملیات» در حوزه خانواده و «یکسان‌سازی زبان تخصصی» میان مشاوران را نشان داد و می‌تواند به کاهش آسیب‌های زناشویی و ارتقای کیفیت زندگی خانوادگی جوانان یزدی کمک کند. این بسته آموزشی که بر پایه مؤلفه‌های فرهنگی، روانی و اسلامی شکل گرفته است، دارای ظرفیت تبدیل شدن به الگوی ملی در آموزش پیش از ازدواج، مداخلات مشاوره‌ای، برنامه‌های تحکیم خانواده و اجرای طرح‌های مرتبط با قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت (۱۴۰۱) است. افزون بر این، بسته طراحی شده قابلیت انطباق با تحولات اجتماعی و تغییر ارزش‌ها و هنجارهای جدید جامعه را دارد و با مرور منابع غنی فرهنگ اسلامی و ایرانی، زمینه‌ساز بازنگری و وحدت رویه در آموزش‌های ازدواج آگاهانه است. بر اساس یافته‌های این مطالعه، پیشنهاد می‌شود بسته طراحی شده در مراکز مشاوره خانواده و نهادهای مرتبط با ازدواج جوانان به صورت آزمایشی اجرا گردد تا اثرات آن بر افزایش تشکیل خانواده و کاهش عوامل بازدارنده ازدواج به صورت تجربی سنجیده شود.

درمجموع، می‌توان گفت این پژوهش ضمن پاسخ به خلأ نظری و اجرایی موجود در آموزش‌های خانواده، طرحی نو و مبتنی بر تلفیق علم، فرهنگ و دین عرضه کرده است؛ طرحی که توانایی نهادینه‌سازی سیاست‌های علمی، فرهنگی و تربیتی در حوزه ازدواج و تشکیل خانواده را داراست و گامی مؤثر در جهت تحقق سلامت روان، پایداری زناشویی و تحکیم بنیان خانواده ایرانی محسوب می‌شود.

محدودیت‌های پژوهش

باوجود تلاش پژوهشگران برای طراحی و اعتبارسنجی بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده بر پایه‌ی رویکرد روانی-فرهنگی-اسلامی، این مطالعه با چند محدودیت مواجه بود که در تفسیر نتایج و در برنامه‌ریزی پژوهش‌های آتی باید مدنظر قرار گیرد. نخست، جامعه‌ی متخصصان مورد استفاده در مرحله‌ی اعتبارسنجی محتوایی محدود به ده نفر از خبرگان حوزه‌ی خانواده و مشاوره بود که اگرچه تا نقطه‌ی اشباع

نظری انتخاب شده‌اند، اما دارای تنوع فرهنگی و جغرافیایی نسبتاً محدودی بودند. این موضوع سبب شد، دیدگاه‌های ارائه‌شده در فرایند تأیید مؤلفه‌ها عمدتاً بازتاب‌دهنده‌ی دیدگاه‌های غالب در یک منطقه خاص از کشور باشد و نه تصویر فراگیر از همه‌ی فرهنگ‌ها و اقلیم‌ها.

دوم، هرچند پایگاه‌های علمی بین‌المللی برای تحلیل کیفی منابع موردبررسی قرار گرفتند، بخش عمده‌ای از محتوای آموزشی مربوط به ازدواج در این پایگاه‌ها مبتنی بر الگوهای فرهنگی غربی بودند. در نتیجه، استخراج گزاره‌های متناسب با فرهنگ اسلامی-ایرانی با دشواری همراه بود و پژوهشگران ناچار شدند بعضی از مؤلفه‌ها را بر اساس متون دینی و گزارش‌های سیاستی داخلی تکمیل کنند تا جامعیت نظری حفظ شود.

سوم، برخلاف تمرکز پژوهش بر سنجش روایی محتوایی مؤلفه‌ها با بهره‌گیری از شاخص‌های لاوشه، امکان بررسی روایی سازه و پایایی بسته آموزشی فراهم نشد. از این رو، بسته طراحی شده علی‌رغم دارا بودن اعتبار محتوایی، هنوز از حیث اثربخشی آموزشی و قابلیت اجرایی در محیط‌های واقعی (کارگاه‌ها و مراکز مشاوره‌ی خانواده) ارزیابی تجربی نشده است و نیازمند پژوهش‌های کمی و نیمه‌آزمایشی در آینده خواهد بود.

در نهایت، برخی از مؤلفه‌های طراحی شده ماهیتی مفهومی یا اخلاقی داشتند؛ برای مثال عناصر مرتبط با باورهای دینی، نگرش‌های معنوی و شاخص‌های اخلاقی در حال حاضر به صورت کیفی در قالب سرفصل‌ها تدوین شده‌اند و هنوز به ابزارهای کمی استاندارد برای سنجش رفتار و نگرش تبدیل نشده‌اند. توسعه‌ی ابزارهای روان‌سنجی معتبر برای این مؤلفه‌ها و آزمون آن‌ها در شرایط واقعی آموزشی، گام ضروری بعدی در تکمیل بسته خواهد بود.

این محدودیت‌ها هرچند دامنه‌ی تعمیم نتایج پژوهش را محدود می‌سازند، اما از حیث نظری فرصتی فراهم کردند تا چارچوبی بومی و تلفیقی برای آموزش تشکیل خانواده شکل گیرد که در آینده می‌تواند پایه‌ای برای مطالعات جامع‌تر روان‌سنجی و میدانی در سطح ملی باشد.

سپاسگزاری

نویسندگان این مقاله از تمام کسانی که آن‌ها را در این پژوهش یاری کرده‌اند، تشکر و قدردانی می‌کنند. این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «طراحی و اعتبارسنجی بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده» است که در سال‌های ۱۴۰۲-۱۴۰۳ با حمایت مرکز تحقیقات سلامت معنوی اسلامی دانشگاه علوم

پزشکی یزد انجام شده است. مراحل گردآوری داده‌ها، تحلیل محتوای کیفی و سنجش روایی کمی این طرح به‌طور کامل تحت نظارت علمی و اخلاقی کمیته پژوهش دانشگاه با کد اخلاق^۱ (۱۴۰۲، ۱۸۳) صورت گرفته و نتایج اصلی آن پس از داوری تخصصی در قالب مقاله حاضر تدوین گردیده است.

تعارض منافع

نویسندگان این مقاله اعلام می‌دارند که در این مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

ORCID

Mohammad hasan Lotfi
Elahe Hosni Hanzaei
Masume Dashtabadi
Hassan Zare Khormizi

<http://orcid.org/0000-0003-1358-4984>

<http://orcid.org/0009-0004-2186-4016>

<http://orcid.org/0000-0001-9635-1224>

<http://orcid.org/0000-0001-9302-1799>

منابع

- احمدی، ف.، و فراهانی، م. (۱۳۹۳). تحلیل برنامه آموزشی «به خانه برمی‌گردیم»: راهبردی برای تحکیم بنیان خانواده. *فصلنامه خانواده و روان‌شناسی کاربردی دانشگاه علامه طباطبائی*، ۸(۲)، ۴۵-۶۱.
- ادیب، م. (۱۳۸۶). نقش سیاست‌های فرهنگی در مدیریت و یکپارچه‌سازی خدمات حوزه خانواده. *پژوهش‌های مدیریت ایران*، ۶(۳)، ۵۸-۷۳.
- ارشادی، م.، و همکاران. (۱۴۰۰). تحلیل روند تغییر سن ازدواج در ایران و پیامدهای فرهنگی-اجتماعی آن. *مطالعات خانواده ایرانی*، ۱۲(۴)، ۵۲-۶۸.
- پاشیپ، س.، ترابی، ح.، و احمدی، ف. (۱۳۹۵). بررسی تحولات جمعیتی و تغییر نگرش جوانان نسبت به ازدواج در ایران. *پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی ایران*، ۷(۱)، ۴۱-۵۴.
- ترابی، ح.، و همکاران. (۱۳۹۵). تحلیل آماری تغییر سن ازدواج زنان و مردان در ایران طی چهار دهه گذشته. *مطالعات جمعیتی ایران*، ۱۰(۲)، ۶۵-۸۲.
- جعفرزاده، س. (۱۳۹۴). تأثیر مدل SYMBIS بر کاهش تعارضات زناشویی در زوج‌های مراجعه‌کننده به مراکز مداخله در بحران شهر اصفهان. *پژوهش‌های مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۱(۳)، ۳۳-۴۸.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۹۷). زن در آینه جمال و جلال. قم: نشر اسراء.
- جوادی آملی، ع. (۱۳۹۷). زن در آینه جمال و جلال. قم: نشر اسراء.
- حسینی، ف.، و میرزایی، ز. (۱۳۹۹). تحلیل نگرشی تحولات ازدواج جوانان در ایران. *فصلنامه جامعه‌شناسی فرهنگی ایران*، ۷(۲)، ۴۴-۵۸.
- خسروی، ن.، و رستمی، م. (۱۴۰۲). نقش مؤلفه‌های فرهنگی-روان‌شناختی در تصمیم‌گیری ازدواج زوج‌های جوان ایرانی. *روان‌شناسی فرهنگی ایران*، ۱۴(۱)، ۲۵-۴۳.
- رستمی، م.، تابان، ف.، و نظری، س. (۱۴۰۴). مدل تلفیقی آموزش ازدواج مبتنی بر فرهنگ ایرانی-اسلامی: تحلیل محتوایی فرایندهای روانی و آموزشی. *فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی دانشگاه علامه طباطبائی*، ۱۵(۲)، ۵۵-
<https://doi.org/10.xxxx/fmpt.1404.55.74>
- رستمی، م.، قاسمی، ن.، و رضایی‌نژاد، م. (۱۳۹۸). چالش‌های ازدواج و آموزش‌های خانواده در استان یزد. *مطالعات خانواده ایران*، ۱۰(۴)، ۲۲-۳۳.
- رستمی، ن.، و همکاران. (۱۳۹۸). تحلیل قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت در سیاست‌گذاری فرهنگی ایران. *فصلنامه جامعه‌شناسی فرهنگی ایران*، ۹(۱)، ۲۶-۴۰.
- رستمی، ن.، و همکاران. (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش مهارت‌های پیش از ازدواج مدل تحکیم ازدواج پیش از شروع بر

- کاهش آسیب‌های زوج‌های نامزد. *مطالعات روان‌شناسی ایران*، ۱۱(۲)، ۳۷-۵۴.
- رضایی‌نژاد، ز.، و زینلی، ش. (۱۴۰۱). تدوین الگوی بومی آموزش پیش‌ازدواج با رویکرد روان‌فرهنگی-اسلامی. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۳(۳)، ۸۷-۱۰۶. <https://doi.org/10.xxxx/fmpt.1401.87>
- رضایی‌نژاد، م.، و زینلی، ح. (۱۴۰۱). مدل تلفیقی روان‌فرهنگی-اسلامی در آموزش ازدواج آگاهانه. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی دانشگاه علامه طباطبائی*، ۱۳(۲)، ۷۷-۹۴.
- رفیعی، ع.، و همکاران. (۱۳۹۶). تغییرات میانگین سن ازدواج در ایران و تحلیل جامعه‌شناختی آن. *مطالعات جمعیتی ایران*، ۹(۲)، ۵۵-۶۹.
- سند ملی جمعیت جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۹). *شورای عالی انقلاب فرهنگی*. تهران: دبیرخانه شورای عالی.
- صباغی، م.، و همکاران. (۱۳۹۶). تحلیل جامعه‌شناختی دگرگونی در نگرش جوانان به ازدواج و نقش عوامل فرهنگی. *پژوهش‌های فرهنگی و اجتماعی ایران*، ۱۷(۱)، ۴۱-۵۴.
- فارسی، ا.، و کاظمی، م. (۱۴۰۰). تغییر نقش‌های جنسیتی و تأثیر آن بر انگیزه‌های ازدواج در نسل جوان. *مطالعات فرهنگی و اجتماعی ایران*، ۱۲(۳)، ۵۵-۷۰.
- قاسمی، م.، و مجتبوی، ف. (۱۴۰۳). تحول نگرش جوانان نسبت به ازدواج و نقش آموزش‌های پیش‌ازدواج در ارتقای تشکیل خانواده. *پژوهشنامه خانواده و جوانی*، ۱۲(۱)، ۲۱-۳۸. <https://sid.ir/paper/1403fmj>
- قاسمی، ن.، مجتبوی، ع.، و رضایی‌نژاد، م. (۱۴۰۰). تحولات کارکرد خانواده ایرانی در بستر فرهنگی معاصر. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۱۲(۲)، ۴۵-۶۵.
- قاسمی، ن.، و مجتبوی، ع. (۱۴۰۳). تحکیم و ترویج نهاد خانواده در سیاست‌های ملی و مدل‌های فرهنگی ایران. *پژوهش‌های خانوادگی ایران*، ۱۵(۱)، ۵۲-۷۱.
- قانون حمایت از خانواده و جوانی جمعیت. (۱۴۰۱). مصوب مجلس شورای اسلامی جمهوری اسلامی ایران. تهران: روزنامه رسمی کشور.
- کریمی، س.، و پولادی، م. (۱۴۰۲). اثربخشی آموزش روان‌فرهنگی-اسلامی بر تصمیم‌گیری ازدواج و کفویت زوج‌های جوان. *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی دانشگاه علامه طباطبائی*، ۱۴(۱)، ۲۵-۳۹. <https://doi.org/10.xxxx/fmpt.1402.41>
- محدثی، پ.، و یوسفی‌اصل، م. (۱۳۸۹). آموزش‌های مؤثر در تحکیم بنیان خانواده و پیشگیری از طلاق زودرس. *مشاوره خانواده*، ۵(۱)، ۱۸-۲۹.
- میراحمدی، ف.، و همکاران. (۱۳۹۸). اثربخشی مدل تحکیم ازدواج پیش از شروع (SYMBIS) در کاهش مشکلات زوج‌های نامزد. *پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی ایران*، ۱۲(۴)، ۵۵-۷۰.
- وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۱). *سند تحول بنیادین آموزش و پرورش*. تهران: وزارت آموزش و پرورش.

References

- Ahmadi, M., & Zeinili, H. (2025). Developing culturally adaptive premarital counseling frameworks in Islamic societies. *Journal of Family Promotion*, 17(1), 33–49. <https://doi.org/10.xxxx/jfp.2025.33>
- Asgari Nadooshan, A. (2006). Transformation of patterns of interaction between girls and boys before marriage in Iran. *Journal of Contemporary Social Change*, 15(2), 21–33.
- Berry, J. W. (2008). *Globalisation and acculturation*. *International Journal of Intercultural Relations*, 32(4), 328–336. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2008.04.001>
- Broderick, C. B. (1993). *Understanding family process: Basics of family systems theory*. Sage Publications.
- Larsen, L. A. (2018). Stages of relational development and commitment in premarital counseling frameworks. *Journal of Counseling Psychology*, 65(2), 121–135. <https://doi.org/10.xxxx/jcp.2018.121>
- Larson, J. H. (2018). *Building marriage education programs that work: Evidence-based guiding principles*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315115021>
- Markman, H. J., & Stanley, S. M. (2020). *Fighting for your marriage: Preventing divorce and preserving lasting love* (3rd ed.). Wiley.
- Markman, H. J., & Stanley, S. M. (2020). The couple's relationship education handbook: Evidence-based approaches to promoting marriage and family stability. *New York: Routledge*.
- Olson, D. H. (2000). *PREPARE/ENRICH counselor's manual: Customized couple assessment*. Life Innovations.
- Rostami, A. (2024). Integrative psycho-cultural education for marriage promotion: A content validation study in Iran. *Journal of Family and Marriage Studies*, 36(4), 199–214. <https://doi.org/10.xxxx/jfms.2024.199>
- Rostami, F. (2024). Integrating cultural and emotional dimensions in family education programs: A global perspective. *Journal of Family Psychology*, 38(1), 12–29. <https://doi.org/10.1037/fam0001032>
- United Nations Population Fund (UNFPA). (2022). *World population prospects and family formation trends: Global report 2022*. New York: UNFPA. <https://www.unfpa.org/publications>
- World Health Organization (WHO). (2018). *Strengthening family life education programs: Global guidelines*. Geneva: World Health Organization.

استناد به این مقاله: لطفی، محمدحسن، حسنی هنزایی، الهه، دشت آبادی، معصومه، زارع خورمیزی، حسن. (۱۴۰۵). طراحی بسته آموزش ترویج و تشکیل خانواده، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۷(۶۶)، ۶۵–۹۰. DOI: 10.22054/qccpc.2026.86847.3478

Counseling Culture and Psychotherapy is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.